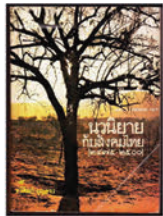

นวนิยายกับสังคมไทย เป็นหนังสือที่สังเกตแนวความคิดของชาวไทยสมัยปัจจุบันอย่างลึกซึ้ง และวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงจิตใจได้อย่างเฉียบแหลมจากนวนิยายไทย ชาวญี่ปุ่นเราเข้าใจน้ำใจประชาชนชาวไทยในยุคสมัยที่ประเทศไทยกำลังพัฒนาไปสู่ความเป็นประเทศสมัยใหม่อย่างรวดเร็วนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์นวนิยายไทยของอาจารย์ตรีศิลป์ บุญขจรที่แสดงให้เห็น สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมช่วงก่อนและหลังสงครามโลกทั้งสองนั้น ได้รับยกย่องจากนักวิชาการที่สนใจศึกษาวรรณกรรมของนานาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างเช่นวรรณกรรมเวียดนาม พม่า อินโดนีเซีย ฯลฯ

ศาสตราจารย์โทชิฮารุ โยชิกาวา

ผู้แปล นวนิยายกับสังคมไทย เป็นภาษาญี่ปุ่น

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๓

หนังสือเล่มนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ศึกษาพัฒนาการนวนิยายไทยและการเขียนประวัติศาสตร์วรรณกรรมไทย เป็นงานชิ้นหนึ่งที่นักวิชาการผู้ค้นคว้าและผู้แต่งตำราอ้างอิงถึงและใช้เป็นแหล่งข้อมูลเรื่อยมา แม้ว่าจะเป็นหนังสือหายากมานานแล้ว

ผมอดรู้สึกทั้งประหลาดใจและเสียใจไม่ได้ที่ผลงานระดับนี้จะขาดตลาดได้ถึงเกือบ ๒๐ ปี ในขณะที่ประวัตินวนิยายอังกฤษ อเมริกัน ฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น ที่เขียนเป็นภาษาไทยหาได้ไม่ยากเลย เพราะฉะนั้นขอแสดงความยินดีเป็นอย่างมากที่ทั้งอาจารย์ตรีศิลป์ และสำนักพิมพ์ โครงการตำราฯ ร่วมมือจัดพิมพ์ **นวนิยายกับสังคมไทย (๒๕๓๕-๒๕๐๐)** ขึ้นใหม่ และหวังว่าจะเป็นหนังสือที่หาตามร้านขายหนังสือได้ตลอดไปในอนาคต

ดร. เดวิด สไมท์ (Dr. David Smyth)

School of Oriental and African Studies (SOAS), University of London

9 786164 071780

จริญ์ เณลิมแสนยากร ออกแบบปก

นวนิยายกับสังคมไทย (๒๕๓๕-๒๕๐๐)

ตรีศิลป์ บุญขจร

พิมพ์ครั้งที่ ๔

โครงการจัดพิมพ์ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์จากภาควิชาต่าง ๆ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลอง ๖๐ พรรษาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ลำดับที่ ๑๒

นวนิยาย กับสังคมไทย (๒๕๓๕-๒๕๐๐)

ตรีศิลป์ บุญขจร

พิมพ์ครั้งที่ ๔

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริลป บุญจอร์

การศึกษา

อักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) จุฬาฯ

อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาและวรรณคดีไทย) จุฬาฯ

อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต (วรรณคดีไทย) จุฬาฯ

Ph.D. (Comparative Literature) University of Michigan-Ann Arbor

ประสบการณ์การทำงาน

ผู้อำนวยการศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตสาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์

หัวหน้าภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ

ผู้อำนวยการสถาบันไทยศึกษา จุฬาฯ

ผู้อำนวยการสถาบันไทยศึกษา จุฬาฯ

นายกสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

กรรมการตัดสินและกรรมการคัดเลือกรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) หลายสมัย

กรรมการในคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

กรรมการตัดสินรางวัลเชว่นบุ๊คอวอร์ด (กวีนิพนธ์)

ประธานคณะกรรมการคัดเลือกรางวัล Young Thai Artist Award

กรรมการคัดเลือกรางวัลลูกโลกสีเขียว

กรรมการตัดสินรางวัลบทวิจารณ์ดีเด่นกองทุน ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ

ผลงานทางวิชาการ (บางส่วน)

สายธารศิริลปนิพนธ์: รวมบทความคัดสรรของรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริลป บุญจอร์. กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ด้วยแสงแห่งวรรณคดีเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

กลอนสวดของภาคกลาง. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พัฒนาการและแนวโน้มวรรณคดีศึกษาในประเทศไทย. โครงการวิจัยในโครงการวิจัยแม่บท “สถานภาพ ไทยศึกษา:

การศึกษาเชิงวิพากษ์” ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

สนับสนุนการวิจัยโดยกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) เชียงใหม่: Silkworm Books, ๒๕๔๓.

คืออิสสรชน คือคนดี คือศรีบูรพา (บรรณาธิการ) คณะกรรมการ ๑๐๐ ปี ศรีบูรพา. เมษายน, ๒๕๔๘.

บทความ (บางส่วน)

“นางฟ้าของศรีบูรพา: ภาพลักษณ์ตัวละครสตรีในนวนิยายของศรีบูรพา.” *ศิลปวัฒนธรรม*. มีนาคม, ๒๕๔๘.

“จะเอานิยายอะไรจากประวัติศาสตร์ในนวนิยาย.” *เนชั่นสุดสัปดาห์*. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ พฤศจิกายน, ๒๕๔๒.

“คือคั่นห้องและโคมฉาย: พันธกิจของนักเขียนต่อสังคมในวรรณกรรมของสนีย์ เสาวพงศ์.”

ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๘ กรกฎาคม, ๒๕๔๒.

“ต่างมุมมอง: จากประวัติศาสตร์ในนวนิยาย- คำประกาศซีไรต์ ถึงเรื่องเล่าแนวใหม่.” *เนชั่นสุดสัปดาห์*. ๓ ตุลาคม, ๒๕๔๐.

-*Boonkhachorn, Trisilpa*. “Discourses on Violence in Thai Literary and Social Contexts.” Paper presented at the Conference of Humanities Scholars of Asia “Knowledge and Values of Humanities in Asia” 6-8 October 2008 Institute for Humanities Studies, Chung-Ang University, Seoul, Korea.

“From Comparative Literature to Cultural Studies: A Paradigm’s Shift in Thai Literary Studies”

Paper presented at the Conference on “Comparative Literature and the Humanities” organized by Korea Comparative Literature Association (KCLA). October 4, 2008.

“Sriburapha’s Angels: The Development of Female Images in Sriburapha’s Novels.” *Journal of Thai-Tai Studies*. July-December, 2008.

“Changes in Thai Rural Society : A Literary Perspective.” *MANUSYA: Journal of Humanities*. Special Issue, 2003.

“The Development and Trends of Literary Studies in Thailand” The State of Thai Studies: A Critical Survey. Granted by Thailand Research Fund. *MANUSYA: Journal of Humanities*. Vol. 3. No 1. March, 2000

“Intertextuality as a Paradigm for Literary Studies in Thai Literary and Social Contexts.” Paper Presented at the University of Sydney in the 29th Australasian Universities Language and Literature Association Congress, “Remaking the Tradition: Language and Literature Studies in the Age of Multimedia.” February 10th – 14th 1997 *MANUSYA: Journal of Humanities*. Vol 1. March 1998.

โครงการจัดพิมพ์ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์จากภาควิชาต่าง ๆ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลอง ๖๐ พรรษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ลำดับที่ ๑๑

นวนิยายกับสังคมไทย

(๒๔๗๕-๒๕๐๐)

ตรีศิลป์ บุญขจร

ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตรีศิลป์ บุญขจร

นวนิยายกับสังคมไทย (๒๔๗๕ - ๒๕๐๐)

กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐

๒๒๑ หน้า

ISBN: 978-616-407-178-0

จัดพิมพ์โดย

โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองคณบดีฝ่ายวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณี ชื่นศิริวัฒน์

โทร. ๐๒ ๒๑๘ ๔๘๘๘

พิมพ์ครั้งที่ ๑ ๒๕๒๓

พิมพ์ครั้งที่ ๒ ๒๕๔๒

พิมพ์ครั้งที่ ๓ ๒๕๔๗

พิมพ์ครั้งที่ ๔ จำนวน ๕๐๐ เล่ม กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

ภาพปก จิรภูมิ เฉลิมแสนยากร

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

คำนำ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้ทรงเป็น สมเด็จพระราชูปถัมภ์ิกาของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระราชทาน พระมหากรุณาเป็นอเนกอนันต์นับแต่คณะอักษรศาสตร์เสมอมา พระราชจรรยาในฐานะนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ปรากฏเป็นแบบอย่าง สอนพระราชหฤทัยการต่างๆ ของคณะทั้งด้านวิชาการ การจัดหาบุคลากร พระราชทานทุนการศึกษาให้อาจารย์ได้ไปศึกษาต่อในต่างประเทศ พระราชทาน พระราชานุเคราะห์ด้านกายภาพอาคารสถานที่ ทั้งการจัดหาและบำรุงรักษา รวมทั้งเรื่องไม้ดอกไม้ประดับไม้ผล

ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นสมัยอันเป็นโอกาสมงคลฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ เป็นโอกาสอันดีที่คณะอักษรศาสตร์จะได้ตั้งการต่างๆ ร่วมฉลองเป็นการเฉลิมพระเกียรติคุณ ในฐานะที่ทรงเป็นนักอักษรศาสตร์ อันทรงไว้ซึ่งคุณและ วิทยสมบัติ คณะอักษรศาสตร์ดำริว่า ความก้าวหน้าทางวิชาการอักษรศาสตร์ การบันทึกพระราชประวัติในส่วนที่เกี่ยวข้องแก่คณะ การรวบรวมประวัติ คณะ รูปภาพต่างๆ จักเป็นคุณแก่วงวิชาการ เตือนให้ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ อันไพศาลและเป็นที่ยกย่องพระราชนิพนธ์ได้ จึงได้จัดการให้มีโครงการ คือ

๑. โครงการจัดพิมพ์หนังสือชุดฐานความรู้อักษรศาสตร์
๒. โครงการจัดพิมพ์ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์จากภาควิชา
ต่างๆ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓. โครงการอักษรอาณัติอักษร
๔. โครงการหนังสืออักษรศาสตร์บรมราชกุมารี
๕. โครงการทางวิชาการและวิจัยเนื่องในโอกาสเฉลิมฉลอง ๖๐ พรรษา
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ขอขอบคุณบรรดาอาจารย์ผู้วิจัยและผู้ที่มีส่วนร่วมให้การต่างๆ ลุล่วงไป
สมเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมราชกุมารี ผู้ทรงเป็นศรีแห่ง
คณะอักษรศาสตร์

รศ.พนธ์ อัครวิรุฬห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ อัครวิรุฬห์)
คณบดีคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อักษรวิภาวนให้

เทพรัตน์

เทพ รัดนั้แก้

ธรรมา

รัตน เทพเบญญางค์

ยั้งล้ำ

รัตน เทพจริยา

ยั้งปราชญ์ ปวงแฮ

เทพ รัดนั้เรื่องร้งค้ำ

เขตไพท

อักษรวิภาวนให้

เทพรัตน์

อักขระ ร้อยพิชัย

พิจักษ์ถ้วน

อักขร ศักดิ์สมรรถ

ศาสตรัสมิทธิ เมืองแฮ

อักขระ ท้าวหล้าล้วน

หลั่งพระพร โสถถิ์เทอญ

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๔

“...มันเป็นเรื่องน่าอนาถใจแท้จริงเมื่อมาคิดถึงว่า คุณความดีไม่ได้ให้ความสุขแก่นมนุษย์เสมอไป...เดี๋ยวนี้ทุกสิ่ง ทุกอย่างต้องซื้อต้องขายกันหมดแล้วนะคุณตลอดจนเกียรติยศและความรัก เงินจะรับเหมาเป็นผู้รณรงค์ทั้งหมด คุณความดีสิ้นอำนาจเสียแล้วในทุกวันนี้ (ศรีบูรพา, *สงครามชีวิต*, 2494: 197)

ข้อความดังกล่าวข้างต้นนั้น รองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร ยกมากล่าวอ้างใน *นวนิยายกับสังคมไทย* ผลงานเรื่องนี้ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายที่มีบทบาทต่อพัฒนาการนวนิยายไทยและความสัมพันธ์ของนวนิยายนั้นๆ กับสังคม

ลูกผู้ชาย ของศรีบูรพา **ละครแห่งชีวิต** ของหม่อมเจ้าอากาศดำเกิงฯ และ **ศัตรูของเจ้าหล่อน** ของดอกไม้สด สร้างพัฒนาการให้นวนิยายไทยอย่างเด่นชัด แก่นของเรื่องทั้งสามนี้เสนอข้อคิดซึ่งเน้นการเร่งปัญหา ในขณะที่ให้ความเรียงอารมณ์ไปด้วย อันเป็นลักษณะแตกต่างไปจากนวนิยายก่อนหน้านี้ที่มักเน้นการเรียงอารมณ์มากกว่า

สงครามชีวิต เป็นจุดเริ่มต้นของความสำนึกทางมนุษยธรรม ซึ่งเป็นนวัตกรรมของนวนิยายไทยในระบอบที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลง ภาพชีวิตของระพีพันธ์และเพลินเป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของสงครามในสังคมที่มีชนานุภาพ หากพิจารณาในแง่ **สงครามชีวิต** เป็นนวนิยายการเมืองเรื่องแรกของไทยที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

นอกเหนือจากการวิพากษ์วิจารณ์ความอยุติธรรมในสังคมผ่าน **สงครามชีวิต** **หญิงคนชั่ว** ของก.สุรางคนางค์ สะท้อนให้เห็นอีกระลอกหนึ่งของความสำนึกทางมนุษยธรรมที่เห็นใจหญิงที่ถูกกดขี่ ความเห็นอกเห็นใจหญิง “คนชั่ว” ที่ต้องชั่วเพราะดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดทำให้ก.สุรางคนางค์วิพากษ์วิจารณ์ไปถึงบุคคลที่สังคมยกย่องว่า “ดี” ซึ่งแท้จริงแล้ว มีความชั่วยิ่งกว่าหญิง “คนชั่ว” ที่สังคมตราหน้าเสียอีก

ข้อความข้างต้นผู้เขียนตัดตอนวรรคที่ประทับใจจาก *นวนิยายกับสังคมไทย* บทคัดสรรเหล่านี้บ่งบอกถึงชั้นเชิงการวิเคราะห์และทักษะการใช้ภาษาอย่างสร้างสรรค์ของครูตรีศิลป์ผู้มีบทบาทในแวดวงวรรณคดีศึกษาตั้งแต่ผู้เขียน

เพิ่งเกิด เมื่อครั้งที่ผู้เขียนยังเป็นนักเรียนวรรณคดี ผลงานเล่มนี้จุดประกายและสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เขียนในการอ่านวรรณกรรม “เป็น” จนนำไปสู่การต่อยอดทางด้านวรรณคดีเปรียบเทียบในระดับที่สูงขึ้น

นวนิยายกับสังคมไทย ตีพิมพ์ครั้งแรกในพ.ศ.2523 นับจากการตีพิมพ์ครั้งที่ 1 จนถึงครั้งที่ 4 เป็นเวลา 37 ปีแล้วที่หนังสือเล่มนี้ผงาดในแวดวงวรรณคดีศึกษา ผู้เขียนเชื่อว่า **นวนิยายกับสังคมไทย** จะยังคงส่งต่อแรงบันดาลใจให้กับคนรักวรรณกรรมรุ่นต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ศรีวรกานต์
หัวหน้าภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

๔ ทศวรรษ นวนิยายกับสังคมไทย

นวนิยายกับสังคมไทย เป็นวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโท ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ ในครั้งนั้นใช้ชื่อว่า “พัฒนาการนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๐: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับสังคม” กล่าวได้ว่าเป็นวิทยานิพนธ์รุ่นแรกๆ ที่เริ่มใช้ตัวบทวรรณกรรมปัจจุบันในการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา และยังเป็นงานวิจัยรุ่นบุกเบิกในสาขาที่เริ่มมองความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมไทย ในสถานการณ์ที่การศึกษาการเมืองในวรรณกรรมแทบจะเป็นสิ่งต้องห้าม เมื่อมหาวิทยาลัยมหิดลตีพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ. ๒๕๒๓ ได้รับความสนใจจากวงวิชาการทั้งในและนอกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนักวิชาการต่างสาขาที่สนใจศึกษาตัวบทวรรณกรรมในฐานะข้อมูลทางสังคม ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และต่อมา ศาสตราจารย์โทชิฮารุ โยชิกาวาได้แปลเป็นภาษาญี่ปุ่นซึ่งทำให้นักวิชาการต่างชาติรู้จักวรรณกรรมไทยมากยิ่งขึ้น

๔ ทศวรรษของ**นวนิยายกับสังคมไทย** ผู้เขียนอยากจะกล่าวถึงบริบททางสังคมและการเมืองของนวนิยายกับสังคมไทยสำหรับผู้อ่านรุ่นหลังว่า **นวนิยายกับสังคมไทย** เป็นงานวิจัยที่สะท้อนถึงช่วงเปลี่ยนผ่านของสังคมไทยเช่นกัน โดยเริ่มต้นในช่วง “ประชาธิปไตยเบ่งบาน” คือ ช่วง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖-๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยังวรรณกรรมคึกคักทั้งในแวดวงนักเขียน นักอ่านและนักวิจารณ์ จนถึงช่วงหลัง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ หรือช่วง “รัฐบาลหอย” ที่เสรีภาพในการแสดงออกอยู่ในขอบเขตจำกัด วรรณกรรมการเมืองและการเมืองในวรรณกรรมจึงกลายเป็นเรื่อง “ต้องห้าม” ไปด้วย

นวนิยายกับสังคมไทย เป็นเพียงหินก้อนแรก (stepping stone) เพื่อแผ้วถางของการศึกษาวรรณกรรมกับสังคมและการเมืองเมื่อ ๔๐ ปีก่อน และได้ปฏิบัติภารกิจในฐานะเป็นก้าวแรกๆ ของการศึกษาวรรณกรรมเชิงสังคมในวงวรรณกรรมศึกษาของไทย ผู้เขียนจึงยินดียิ่งที่มีผู้สานต่อการศึกษาทั้งในด้านตัวบทและพัฒนาการวรรณกรรมไทย การใช้ทฤษฎีต่างๆ ในการวิเคราะห์ เพื่อเสนอความหมายใหม่ให้ตัวบทเดิมซึ่งทำให้วงวรรณกรรมศึกษาพัฒนาสืบต่อไป

นวนิยายไทยช่วง พ.ศ.๒๔๗๕-๒๕๐๐ มิได้เป็นเพียงประวัติพัฒนาการวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี (fiction) ไทยเท่านั้น แต่เป็นเรื่องเล่าที่บันทึกสังคมไทยในช่วงเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ด้านความรู้สึกนึกคิด อารมณ์และทัศนะของผู้คนที่ไม่ได้บันทึกไว้ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ นวนิยายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นการเกิดขึ้นของวาทกรรมชุดใหม่ในสังคมไทย คือ วาทกรรมเรื่องความเสมอภาค ทั้งด้านชนชั้นและเพศสถานะ ดังที่ เสนีย์ เสาวพงศ์ เคยกล่าวไว้ว่า “นวนิยายรัก ของผม ก็เป็นการต่อสู้ทางชนชั้น” ในขณะเดียวกันนวนิยายก็เปรียบเสมือนบันทึกประวัติศาสตร์ภาคประชาชนที่นักเขียนนิพากษ์วิจารณ์และตอบโต้อำนาจของฝ่ายปกครอง เช่น สมัยรัฐนิยม เป็นต้น

ทั้งนวนิยายและบริบททางสังคม การเมืองและประวัติศาสตร์ ช่วง พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๐ มีความสำคัญ ไม่เพียงแต่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจอดีต แต่ที่สำคัญมากกว่าคือทำให้เข้าใจสภาพการณ์สังคมและการเมืองที่ดำเนินอยู่ ณ ปัจจุบัน

ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ศรีวรกานต์ หัวหน้าภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ที่เห็นความสำคัญของ นวนิยายกับสังคมไทย และเสนอให้จัดพิมพ์ขึ้นใหม่และขอบคุณ จิรัฏฐ์ เฉลิมแสนยากร ที่ช่วยออกแบบปก

ตรีศิลป์ บุญขจร

(รองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร)

๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๓

การจัดพิมพ์ **นวนิยายกับสังคมไทย**ครั้งที่ ๓ นอกจากจะเป็นการจัดพิมพ์เพราะฉบับตีพิมพ์ครั้งที่ ๒ หมดลงแล้ว ผู้เขียนยังมีจุดมุ่งหมายที่จะรวมเฉลิมฉลองวาระ ๑๐๐ ปีชาตกาลของศรีบูรพา (กุหลาบ สายประดิษฐ์) ที่จะมาถึงในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมทั้งการเฉลิมฉลอง ๑๐๐ ปีนักเขียนรุ่นบุกเบิกที่สำคัญของไทยอีก ๓ ท่านในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ เช่นกัน คือ ดอกไม้สด (ม.ล.บุปผา นิรมานเหมินทร์) หม่อมเจ้าอากาศดำเกิงรพีพัฒน์ และ ไม้เมืองเดิม (ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา)

นวนิยายกับสังคมไทยนำเสนอภูมิหลังและนวนิยายของนักเขียนรุ่นบุกเบิกที่เอ่ยนามมาข้างต้นนี้ในฐานะผู้สร้างพัฒนาการให้นวนิยายไทย ในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปีของนักเขียนทั้ง ๔ คนนี้จะมีผลงานวิจัยและผลงานการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการและองค์กรต่างๆ ทะยอยตีพิมพ์ออกมาอีกหลายเล่ม ในส่วนของ **นวนิยายกับสังคมไทย** จะให้ภาพนวนิยายของนักเขียนรุ่นบุกเบิกในบริบทสังคมและการเมืองในช่วงเวลาของการสร้างสรรค์ผลงานของนักเขียนเหล่านี้

เป็นที่น่ายินดีที่ **นวนิยายกับสังคมไทย** มีส่วนเผยแพร่วรรณกรรมไทยในแวดวงไทยศึกษานานาชาติ นักวิชาการต่างชาติที่สนใจวรรณกรรมไทยได้รับรู้พัฒนาการนวนิยายไทยผ่านหนังสือเล่มนี้และบางคนได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยวรรณกรรมไทยเป็นวิทยานิพนธ์และงานวิจัยอื่นๆต่อไป เช่น ดร.เดวิด สไมธ์ (Dr.David Smyth) แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอนศึกษาวรรณกรรมของศรีบูรพา อาจารย์ชอย นัน อก (Choi Nan Ok) มหาวิทยาลัยอันดุก ประเทศเกาหลี ทำวิทยานิพนธ์และงานวิจัยเกี่ยวกับดอกไม้สด เป็นต้น

ในส่วนของการเรียนการสอนในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย **นวนิยายกับสังคมไทย** เป็นหนังสืออ่านประกอบรายวิชาวรรณคดีที่ศึกษาซึ่งเป็นรายวิชาบังคับพื้นฐานของนิสิตอักษรศาสตร์ระดับปริญญาตรี และเป็นหนังสืออ่านประกอบในการศึกษาวรรณกรรมไทยปัจจุบันของมหาวิทยาลัยอื่นๆ อีกด้วย

ผู้เขียนหวังว่า **นวนิยายกับสังคมไทย** จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจพัฒนาการของนวนิยายไทยในบริบททางสังคมและการเมืองได้พอสมควรและจะทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าวิจัยอื่นๆตามมาเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้วรรณคดีศึกษาและเพื่อความเข้าใจวรรณคดีมิใช่เพียงในฐานะการแสดงออกทางวรรณศิลป์ แต่เป็นการแสดงออกทางสังคม การเมืองและวัฒนธรรมที่มีอาจจะเลยได้

ผู้เขียนขอขอบคุณโครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่กรุณาดำเนินการจัดพิมพ์ให้เป็นอย่างดี

ตรีศิลป์ บุญขจร

ผู้อำนวยการศูนย์วรรณคดีศึกษา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

นวนิยายกับสังคมไทย เป็นวิทยานิพนธ์ซึ่งใช้ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์เชิงสังคม (The Sociological Approach) วิเคราะห์พัฒนาการนวนิยายไทย โดยมุ่งให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของสังคมไทยกับพัฒนาการของนวนิยายไทย

หากจะใช้แนวทางเดียวกันนี้วิเคราะห์ นวนิยายกับสังคมไทย หนังสือเล่มนี้ก็เน้นย้ำถึงสังขรณ์ที่ว่า “วรรณกรรมไม่ว่าเล่มใด ย่อมสัมพันธ์กับสังคมในช่วงที่วรรณกรรมเรื่องนั้นได้รับการสร้างสรรค์ขึ้น”

และยังพิสูจน์ให้เห็นชัดเจนด้วยว่า “วรรณกรรมเรื่องหนึ่งๆ มีหลากหลายมิติแห่งความหมาย ความหลากหลายของความหมายขึ้นอยู่กับผู้วิเคราะห์วิจารณ์ หรือผู้อ่านและแนวทฤษฎีที่ใช้วิเคราะห์วิจารณ์ วรรณกรรมเรื่องใดยังมีความหมายหลากหลายมิติก็ยังมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น”

ความหมายของนวนิยายในมิติที่สัมพันธ์กับสังคมในหนังสือเล่มนี้ จึงเป็นอีกมิติหนึ่ง ซึ่งช่วยเพิ่มคุณค่าให้นวนิยายไทยที่ไม่เพียงแต่สร้างความบันเทิงเริงรมย์ให้ผู้อ่านแต่ยังเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ทางความคิดและจิตใจของมนุษยชาติในช่วงเวลาหนึ่ง แม้ว่าผู้เขียนจะได้ตั้งใจเช่นนั้น

หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นเมื่อ ๒ ทศวรรษที่แล้ว และแน่นอนย่อมได้รับผลกระทบจากสภาพสังคมและการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวเช่นกัน

เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในสังคมไทยแต่ยังส่งผลกระทบต่อวรรณกรรมไทยอีกด้วย

ผลกระทบประการแรกคือ เป็นการหวนกลับคืนมาอีกวาระหนึ่งของกระแสศิลปะเพื่อชีวิต หลังเหตุการณ์ตุลาคม ๒๕๑๖ วรรณกรรมของนักเขียนแนวนี้รุ่นแรกๆ ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ หลังจากที่ก่อนหน้านี้ บางเล่มแทบจะหาไม่ได้แล้วในตลาดหนังสือ ผลงานของ เสนีย์ เสาวพงศ์ ศรีบูรพา จิตร ภูมิศักดิ์ นายผี เปลื้องวรรณศรี ฯลฯ ถูกนำมาตีพิมพ์เผยแพร่ จนวรรณกรรมกระแสนี้เป็นกระแสสำคัญในวาทกรรมไทยในช่วงเวลาดังกล่าว

ผลกระทบประการที่สอง เกิดนักเขียนคลื่นลูกใหม่ที่สร้างสรรค์ผลงานตามแนวทางศิลปะเพื่อชีวิต มีทั้งนักเขียนนวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ แม้กระทั่งนักเขียนที่เคยสร้างสรรค์ผลงานก่อนหน้านี้ ก็หันมาเขียนงานที่เกี่ยวกับสังคมมากขึ้น กล่าวได้ว่าสำนึกทางสังคมของนักเขียนในช่วงนั้นเป็นปรากฏการณ์สำคัญในวงวรรณกรรมไทย

ผลกระทบประการที่สาม คือผลกระทบต่อวงวรรณคดีศึกษา การเรียนการสอนวรรณคดีทั้งในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ให้ความสนใจกับวรรณกรรมปัจจุบันมากยิ่งขึ้น หลักสูตรการเรียนการสอนวรรณคดีได้รับการปรับปรุงให้มีเนื้อหาสัมพันธ์กับชีวิตและสังคมปัจจุบันในระดับอุดมศึกษา เริ่มมีวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวรรณกรรมปัจจุบันทั้งที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตรซึ่งเปิดสอนวรรณคดีไทยในระดับปริญญาโท

นวนิยายกับสังคมไทย เป็นวิทยานิพนธ์เรื่องแรกๆ ในกระแสวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมปัจจุบันของไทย อันแสดงถึงการยอมรับวรรณกรรมปัจจุบันเป็นตัวบทศึกษา (Canon) ในวงวรรณคดีศึกษาของไทย

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวรรณกรรมปัจจุบันมักถูกเข้าใจว่าเป็นเรื่องง่ายกว่าการศึกษาค้นคว้าวรรณคดีโบราณ แต่ความจริงมิได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป อุปสรรคสำคัญที่ผู้เขียนต้องเผชิญคือการค้นคว้าข้อมูลนวนิยายที่แม้จะเขียนเมื่อไม่ถึง ๕๐ ปีที่ผ่านมา แต่หาต้นฉบับยากยิ่ง เพราะห้องสมุดไทยมักไม่เก็บหนังสือประเภทนวนิยายไว้มากนัก บางเรื่องผู้เขียนต้องอ่านจากนิตยสารหรือวารสารเป็นตอนๆ บางเรื่องเป็นหนังสือหายาก (อย่างยิ่ง) เช่น พัทธยา ของดาวหาง มิพักต้องกล่าวถึงความยากลำบากอื่นๆ ซึ่งผู้เขียนกล่าวไว้แล้วในคำนำการพิมพ์ครั้งที่ ๑

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอาจารย์นิตยา มาศะวิสุทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณศาสตราจารย์โทชิฮารุ โยชิกาวา แห่งมหาวิทยาลัยโอซากาภาษาต่างประเทศ และดร.เดวิด สไมธ์ ที่กรุณาเขียนบทแนะนำ และขอขอบคุณโครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ที่กรุณาสับสนุนการพิมพ์ครั้งที่ ๒ นี้

ตรีศิลป์ บุญขจร

ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“คำนำจากการพิมพ์ครั้งที่ ๑”

นวนิยายกับสังคมไทย เป็นวิทยานิพนธ์ที่ผู้เขียนเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อพ.ศ.๒๕๒๑ ในครั้งนั้นใช้ชื่อว่า พัฒนาการนวนิยายไทย พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๐ : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับสังคม วิทยานิพนธ์ดังกล่าวมีภูมิหลังที่ใคร่ชัดแจ้งคือ เดิมทีเดี่ยวผู้เขียนประสงค์จะเขียนวิทยานิพนธ์ในหัวข้อ “นวนิยายการเมืองของไทย” หัวข้อผ่านการอนุมัติเรียบร้อยแล้ว แต่หลังเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ หัวข้อวิทยานิพนธ์ก็มีความต้องตัดคำว่า “การเมือง” ออกไปเพื่อ “ไม่ให้เกี่ยวข้องกับการเมือง” ผู้เขียนจึงดัดแปลงหัวข้อและแนวการวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ค้นคว้าไปบ้างแล้ว การเปลี่ยนแนวการศึกษาในเชิงพัฒนาการทำให้หัวข้อกว้าง ข้อมูลมีปริมาณมากจึงจำต้องจำกัดขอบเขตของข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับแนวการวิเคราะห์เชิงสังคม (The Sociological Approach) เพื่อให้เขียนเสร็จทันเวลา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอาจารย์นิตยา มาตะวิสุทธิ์ แห่งคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะและให้กำลังใจผู้เขียนเสมอมา ศาสตราจารย์คุณหญิงกุหลาบ มลลิกะมาศ แห่งมหาวิทยาลัยรามคำแหง ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมคาย นิลประภัสสร แห่งภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาตรวจแก้และให้ข้อเสนอแนะอันมีคุณค่า

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่อนุญาตให้ตีพิมพ์ เผยแพร่วิทยานิพนธ์ของผู้เขียน ขอขอบคุณกลุ่มศึกษาวรรณกรรมและสำนักพิมพ์สร้างสรรค์ที่กรุณาให้ความสนใจและดำเนินการจัดพิมพ์ด้วยดี

ตรีศิลป์ บุญขจร

๑๔ ตุลาคม ๒๕๒๓

ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เสียงสะท้อนจาก นวนิยายกับสังคมไทย ฉบับภาษาญี่ปุ่น

นวนิยายกับสังคมไทยได้รับการแปลเป็นภาษาญี่ปุ่น เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ซึ่งในขณะนั้น นวนิยายไทยได้รับการแปลเป็นภาษาญี่ปุ่นมาแล้วประมาณ ๒๐ เรื่อง อาทิ สี่แผ่นดิน ท่งมหาราช หนึ่งในร้อย ข้างหลังภาพ ปีกาญจนา จดหมายจากเมืองไทย ฯลฯ ชาวญี่ปุ่นที่มีความสนใจวรรณกรรมไทยสมัยปัจจุบันและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทย คงจะรู้สึกแปลกบ้างกับเนื้อเรื่องที่แตกต่างไปจากนวนิยายของญี่ปุ่น ทั้งในด้านพื้นฐานทางประวัติศาสตร์และสังคม ไม่รู้ว่าจะอ่านนวนิยายไทยอย่างไรถูก นวนิยายกับสังคมไทย ฉบับภาษาญี่ปุ่นจะช่วยให้เข้าใจวรรณกรรมไทยสมัยปัจจุบันได้ดี ทั้งในด้านความเป็นมาของสังคมและความสำนึกของประชาชนหลายชั้นด้วย

นวนิยายกับสังคมไทย เล่มนี้ เป็นหนังสือที่สังเกตแนวความคิดของชาวไทยสมัยปัจจุบันอย่างลึกซึ้ง และวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงจิตใจสำคัญอย่างละเอียดแหลมจากนวนิยายไทย ชาวญี่ปุ่นเราเข้าใจน้ำใจประชาชนชาวไทยในยุคสมัยที่ประเทศไทยกำลังพัฒนาไปสู่ความเป็นประเทศสมัยใหม่อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์นวนิยายไทยของอาจารย์ตรีศิลป์ บุญขจร ที่แสดงให้เห็นสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ได้รับการยกย่องจากนักวิชาการที่สนใจศึกษาวรรณกรรมของนานาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างเช่น วรรณกรรมเวียดนาม พม่า อินโดนีเซีย ฯลฯ

นวนิยายกับสังคมไทยเล่มนี้ ได้หยิบยกศึกษานวนิยายก่อนช่วงทศวรรษ ๒๕๑๐ ซึ่งเป็นปีที่สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผัน ส่วนนวนิยายไทยหลังจากนั้นมีแนวโน้มอย่างไรบ้าง เป็นสิ่งที่นักวิชาการญี่ปุ่นให้ความสนใจเป็นอย่างมาก จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า อาจารย์ตรีศิลป์ บุญขจร จะแต่งเล่มต่อไปในอนาคต อันใกล้นี้ อย่างไรก็ตาม นักอ่านและนักวิชาการชาวญี่ปุ่นชั้นชม นวนิยายกับสังคมไทย เล่มนี้เป็นอันมาก

ศาสตราจารย์ โทชิฮารุ โยชิอิ
ผู้แปล นวนิยายกับสังคมไทยเป็นภาษาญี่ปุ่น
มหาวิทยาลัยโอซากาวิชาภาษาต่างประเทศ

ศรีศิลป์ บุณยจร
トリー・シン・ブン・カチヨーン

タイの小説と社会

—近代意識の流れを追う—

นวนิยายกับสังคมไทย(๒๔๗๕-๒๕๐๐)

吉川 利 治 編訳

井村文化事業社 発行
勁 草 書 房 発売

นวนิยายกับสังคมไทย ฉบับแปลเป็นภาษาญี่ปุ่น โดยศาสตราจารย์โทชิฮารุ โยชิกาวา
แห่งมหาวิทยาลัยโอซากา ภาษิต่างประเทศ

นวนิยาย
กับสังคมไทย
(๒๔๗๕-๒๕๐๐)

๗
ตรีศรินทร์ บุญขจร

นวนิยายกับสังคมไทย ฉบับตีพิมพ์ครั้งที่ ๑ (๒๕๒๓)

สารบัญ

บทนำ	๑
บทที่ ๑ นวนิยายกับสังคม	๔
๑. วรรณกรรมกับสังคม	๕
๒. นวนิยายไทยกับสังคม	๑๐
บทที่ ๒ นวนิยายก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕	๑๗
ช่วงแรก : จากยุคนวนิยายแปลถึงยุคนวนิยายแปลง	๑๘
ช่วงที่ ๒ : ยุคเริ่มต้นของนวนิยายไทยที่มีลักษณะของตนเอง	๒๐
บทที่ ๓ นวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๙๒	๒๖
ช่วงแรก : นวนิยายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕	๒๖
สภาพสังคมที่มีผลกระทบต่อวรรณกรรม	๒๖
นวนิยายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕	๓๑
๑. สงครามชีวิต จุดเริ่มต้นของความสำนึกทางมนุษยธรรม ต่อผู้ยากไร้	๓๕
๒. หญิงคนชั่ว : ความเห็นอกเห็นใจหญิงผู้ถูกกดขี่	๔๔
๓. นวนิยายของ “ดอกไม้สด” กับพัฒนาการนวนิยายไทย	๔๘
๔. ช่วงหลังภาพ : ความตายของกรอบจารีตใน “โลกเก่า”	๖๓
๕. นวนิยายร่วมสมัยในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕	๖๘
ช่วงที่ ๒ : นวนิยายที่เกิดจากผลกระทบจากการกวาดล้างทาง การเมือง	๗๐
สภาพสังคมและบรรยากาศทางวรรณกรรม	๗๐

เมืองนิมิตร : นวนิยายอันเป็นผลจากการกวาดล้างทาง การเมือง	๗๓
นวนิยายร่วมสมัยกับเมืองนิมิตร	๗๙
ช่วงที่ ๓ : นวนิยายสมัยรัฐนิยม	๘๐
สภาพสังคมและบรรยากาศทางวรรณกรรม	๘๐
นวนิยายสมัยรัฐนิยม	๘๖
๑. พัทธยา : นวนิยายยั่วล้อทางการเมืองสมัยรัฐนิยม	๘๙
๒. พันทิพา เทพราช : นวนิยายสมัยรัฐนิยมของ “ก. สุรางคนางค์”	๙๓
๓. แผ่นดินของเรา : ระหว่างความต้องการทางธรรมชาติ กับกรอบประเพณี	๙๖
๔. นวนิยายชุดบันทึกประสบการณ์จากปักกิ่ง : อีกก้าวหนึ่ง ของปฏิกริยาต่อรัฐนิยม	๑๐๔
๕. จาก ชัยชนะของผู้แพ้ ถึง นักบุญ-คนบาป : กระแสของ นักเขียนรุ่นใหม่	๑๐๙
๖. วรณกรรมอันสุดท้ายของดอกไม้สด กับภาพสะท้อน ของสังคมและการเมืองในสมัยรัฐนิยม	๑๑๖
ช่วงที่ ๔ : นวนิยายหลังสมัยรัฐนิยม (พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๓)	๑๒๑
สภาพสังคมและบรรยากาศทางวรรณกรรม	๑๒๑
นวนิยายหลังสมัยรัฐนิยมและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๒)	๑๒๕
๑. นวนิยายแสดงชีวิตหลังสงคราม	๑๒๖
เรลชีวิต-บนหลุมฝังศพของวาสิษฐี : ผลกระทบจาก มหาสงครามต่อจิตใจและวิถีชีวิตของมนุษย์	๑๒๗
ชั่วชีวิตหนึ่ง : ความหมายของชีวิต	๑๓๕
๒. การขยายตัวของนวนิยาย “หลักหนี” หลังสงคราม	๑๓๙

บทที่ ๔ นวนิยายระหว่าง พ.ศ.๒๔๙๓-๒๕๐๐	๑๔๓
ช่วงแรก : นวนิยายระหว่าง พ.ศ.๒๔๙๓-๒๔๙๕	๑๔๓
สภาพสังคมและบรรยากาศทางวรรณกรรม	๑๔๓
นวนิยายระหว่าง พ.ศ.๒๔๙๓-๒๔๙๕	๑๔๔
๑. การขยายตัวของนวนิยายที่เกี่ยวกับสังคมและการเมือง	๑๔๔
จุดเริ่มต้นของนวนิยายเพื่อชีวิต : คลื่นลูกใหม่ในการ	
นวนิยายไทย	๑๔๔
จนกว่าเราจะพบกันอีก : จุดเริ่มต้นของนวนิยายเพื่อชีวิต	๑๔๕
ความรักของธิดา : อีกก้าวหนึ่งของนวนิยายเพื่อชีวิต	๑๖๑
แผ่นดินนี้ของใคร กับภาพ “อัปลักขณ์” อีกด้านหนึ่ง	
ของสังคมไทย	๑๖๘
๒. อีกด้านหนึ่งของนวนิยายเกี่ยวกับสังคมและการเมือง	๑๗๔
ช่วงที่ ๒ : นวนิยายระหว่าง พ.ศ.๒๔๙๖-๒๕๐๐	๑๗๙
สภาพสังคมและบรรยากาศทางวรรณกรรม	๑๗๙
นวนิยายระหว่าง พ.ศ.๒๔๙๖-๒๕๐๐	๑๘๔
นวนิยายเกี่ยวกับสังคมและการเมือง	๑๘๔
ก. พัฒนาการของนวนิยายเพื่อชีวิตสู่นวนิยายเพื่อชนชั้นกรรมาชีพ	๑๘๗
ปี่สาว : ผู้สร้างความก้าวหน้า	๑๘๘
แลไปข้างหน้า : เพื่อชีวิตที่ดีกว่าของประชาชน	๑๙๔
ข. อีกด้านหนึ่งของนวนิยายเกี่ยวกับสังคมและการเมือง	๒๐๒
บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๒๑๓
บรรณานุกรม	๒๑๘

บทนำ

นวนิยายเป็นรูปแบบบันเทิงคดีที่ไทยเรารับมาจากตะวันตกและมีลักษณะแตกต่างไปจากบันเทิงคดีที่มาจากแต่เดิม^๑ ปัจจุบันนวนิยายเป็นที่แพร่หลายอย่างกว้างขวางจนกลายเป็นบันเทิงคดีสำคัญประเภทหนึ่ง ระยะเวลาเกือบศตวรรษ^๒ ย่อมนานพอที่จะทำให้นวนิยายมีพัฒนาการอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

การศึกษาเกี่ยวกับนวนิยายให้ข้อสังเกตประการสำคัญว่า นวนิยายไทยเริ่มมีลักษณะเป็นของตนเองชัดเจนขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๒ และเข้าสู่ยุครุ่งเรืองเติบโตหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา การที่นวนิยายไทยขยายตัวพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเช่นนี้เป็นสิ่งที่ควรให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะวรรณกรรมย่อมสัมพันธ์กับสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

๑) ก่อนหน้านิวนิยายจะแพร่หลาย รูปแบบบันเทิงคดีที่นิยมกันมากในหมู่ประชาชน คือ เรื่องจักรๆ วงศ์ๆ ในราชวงศ์ที่ ๔-๕ เรื่องจักรๆ วงศ์ๆ ถือว่าเป็น “เรื่องอ่านเล่น” ที่นิยมกันมาก

๒) โดยทั่วไปถือกันว่า นวนิยายภาษาไทยเรื่องแรกคือ นวนิยายแปลเรื่อง *ความพยาบาท* ของ “แม้วิน” อันเป็นนามปากกาของพระยาสุรินทราชา (นกยูง วิเศษกุล) แปลมาจากนวนิยายภาษาอังกฤษชื่อ *Vendetta* ของ Marie Corelli รวมพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ ถ้านับจุดนี้เป็นจุดเริ่มต้นนวนิยายไทยก็มีมาแล้ว ๘๔ ปี